

IBBY NOVICE

MEDNARODNA PRIZNANJA SLOVENSKIM USTVARJALCEM MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI 2018¹

Andrej Rozman - Roza (1955), pesnik, pisatelj, dramatik, prevajalec, igralec in pripovedovalec. Kandidat za ALMA 2018 – za celotni mladinski opus; ponovljena kandidatura, poudarili smo kandidatovo dejavnost v letih 2016-2017.

Foto: osebni arhiv

Besedila Andreja Rozmana - Roze, prepletena s poigravanjem z jezikom in komično priostrenimi vpogledi v tragi-komiko našega vsakdana, otroke nasmeji-jo in jih hkrati subtilno izobražujejo o svetu, ki jih obdaja. V letu 2016 je bila njegova zbirka kratkih zgodb *Predpravljice in popovedke* nominirana za večernico, nagrado za najboljšo slovensko mladinsko delo, ki je izšlo v preteklem

letu. Roza je izjemen promotor branja, ki mladih bralcev ne nagorja le s svojimi deli, temveč med njimi popularizira tudi temeljna klasična literarna dela slovenske in svetovne književnosti, ki pred otroki na novo zaživijo v njegovi humorni preinterpretaciji. Ob njegovi ponovni nominaciji za nagrado ALMA želimo posebej izpostaviti vlogo, ki jo ima pri popularizaciji branja in literature kot dramatik, igralec in pripovedovalec. V okviru svojega gledališča Rozinteaater, Roza nagovarja mlado in starejše občinstvo z deli, ki temeljijo na njegovih literarnih besedilih (*Od povodnih mož, Kako je Oskar postal detektiv*), pri tem pa navdušujejo nad literaturo samo, pred mlade bralce pa postavljajo vrednote, s katerimi so prepletene tudi literarne predloge – od skrbi za okolje do sprejemanja razlik in pomena prijateljstva. Pomemben del Rozinih dramskih tekstov predstavlja tudi premislek kanonske literature, pomena jezika in zgodovine. Vse to lahko zasledimo v njegovi zadnji igri *Ljubljanski vodnik našel Vodnika*, ki temelji na liku Valentina Vodnika, slovenskega razsvetljenskega pesnika, v kateri pa, kot zapišejo kritiki, glavno vlogo pravzaprav odigra jezik. (dr. Tina Bilban)

¹ Objavljamo odlomke iz dosjejev kandidatov, kratke utemeljitve za kandidate.

Peter Škerl (1973), ilustrator, slikar in oblikovalec, kandidat za ALMA 2018 in za Andersenovo nagrado 2018 – za celotni mladinski opus

Foto: osebni arhiv

Slikar Peter Škerl je mojster stare šole. Ko rečem »stare šole«, mislim na predanost projektu, nepopustljivost, celo zagrizenost pri vseh fazah izvedbe. Na njegovo absolutno požrtvovalnost do naloge, kot si jo zamisli sam. Nikoli je ne odda, dokler ni do konca izpiljena. Kriteriji, ki si jih postavlja, so vedno zahtevni in z vsakim projektom višji. Ilustracije v knjigi *Močvirniki* Barbare Simonitti so postavile zelo pomemben mejnik v slovenski ilustraciji ravno s kriteriji izvedbe. Zanj osebno pa je to delo, ki mu je dalo in utrdilo ustvarjalsko samozavest. Za tem je ustvaril nepozabne podobe za *Živalsko farmo* G. Orwella, pa *Andreja nespanca* Barbare Simonitti, *Žogico Nogico* Jana Malika in druge. Vsako od teh del je drugačno, a obenem neizgledljivo Petrovo.

Njegovi slikarski postopki so zelo zapleteni in zahtevni. Vsaka faza slike je domišljena do zadnjega detajla. Katera je začetna, niti ni pomembno, pomembno je, da vse ravni naslikane zgodbe delujejo popolno. Karakterji junakov so natančno individualizirani. Vsaka oseba je poseben »model« z jasnimi karakternimi posebnostmi in vlogo od začetka do konca zgodbe. Karakterne značilnosti

so izvrstno podprte z govorico telesa, ki je v Petrovih prizorih tudi sicer ena najpomembnejših prvin. Ravno tako medsebojna dinamika junakov v zgodbi, ki je režisersko natančno domišljena. Prizorišča so do potankosti konstruirana, a nenavadna, dramatična. Pri tem mojstrska uporaba osvetlitev in senc vse skupaj naredi še bolj prepričljivo, včasih že kar spektakularno. Junaki, dogodki in prizorišča v končni izvedbi skupaj tvorijo močne kompozicijske, tako vizualne kot pripovedne, učinke. V teh »scenskih igrach« očitno neizmerno uživa in ni pomembno, ali se dogodki odvijajo na odprtem ali v zaprtem prostoru, vedno so kompleksni, predvsem pa izdajajo njegovo poznavanje gledališke »tehnologije« oziroma gledaliških postopkov in učinkov. A to sploh ni nenavadno, če vemo, da je bil več let član amaterskega gledališkega ansambla. Ta izkušnja se zdi naravnost ključna pri njegovem kadriranju, tako posameznega prizora kot – kar je še pomembnejše – celotne serije prizorov, od naslovnice do zaključka zgodbe. Vse je premišljeno ritmizirano, menjavanje razpoloženj v zgodbi, akcija in umirjanje so načrtovani za učinke, ki zgodbi dajejo dimenzije, ki jih načrtuje sam. Enako velja za barve, ki jih uporablja. To niso barve »iz tube«, ampak prefinjene študije občutkov, kot jih narekuje potek zgodbe.

Res je vse načrtovano, komponirano, do potankosti režirano, a na koncu so podobe videti lahkotne in v njihovem doživljanju ni moč zaslediti konstruiranja. Vse je mehko in zračno, naključno ter naravno in predvsem čustveno. Peter se natanko zaveda pomembnosti tehnike, zato nenehno stremlji k popolnosti. A tisto, kar naredi magijo v njegovih delih, tisti ščepec čarovnije, da otroci in starši osupnemo nad čudežem in lepoto, tisto je racionalnemu duhu skrito. Mogoče celo njemu samemu, a to »nekaj« s pridom uporablja, mi pa to prepoznamo kot

močan, izvirni in osebni pečat, ki se mu reče Petrov slog. (Pavle Učakar, *Magija Petra Škerla*)

Peter Svetina (1970), pisatelj, pesnik, prevajalec, literarni zgodovinar, kandidat za Andersenovo nagrado 2018 – za celotni mladinski opus

Foto: Tatjana Splichal

Mladinska književnost Petra Svetine se na začetku giblje v okvirih razumljivih, mestoma celo nazornih sporočanjских vzorcev: z živalskima pravljicama *O mrožku, ki si ni hotel striči nohtov* (1999) in *Mrožek dobi očala* (2003) tematizira vprašanje drugačnosti in njenega sprejemanja ter vzpostavlja svojevrsten medbesedilni dialog s starejšo tradicijo besedil na isto temo (npr. S. Makarovič: *Veveriček posebne sorte*, 1994). Po prvih knjigah se njegova poezija in pripovedništvo razvijeta v dve izraziti smeri: k jezikovni igrivosti in k resničnosti tematiki; oboje predstavlja enkratno in za avtorja značilno poetiko stapljanja nonsensa in realističnih, tudi problem-skih tem.

Pesniške zbirke Petra Svetine so izjemno raznovrstne in v sodobni slovenski poeziji med najboljšimi. V okvire resničnosti poezije je mogoče uvrstiti njegovo prvo pesniško zbirko *Mimosvet* (2001), v kateri odraščanje ni prikazano na ozadju kompleksnih simbolnih pojmov, značilnih za mladinsko poezijo tistega časa, ampak je pesemska realnost

otroška in igriva. Vrnitev k utrinkom iz preprostega (a ne naivnega in idealiziranega) otroškega sveta opazno določa poetiko »sporočilnega minimuma«, s katero pesnik preseže tradicijo kompleksne jezikovne inovativnosti poznega pesniškega modernizma. Jezikovno igro zajema izvrstna pesniška zbirka *Pesmi iz pralnega stroja* (2006), v kateri pesnik nonsens povezuje s tabujskimi besedami in lirskim občutjem narave; ob tem pogosto oblikuje likovno pesem, kar pomeni, da najmlajšim bralcem nevsiljivo odstira raznovrstne možnosti pesniškega izraza. Zbirka *Domače naloge* (2014) se od poetike jezikovne igre opazno oddalji: čeprav je v njej še zaznavno nonsensno poigravanje z jezikom (npr. s črkami, tvorjenje nenavadnih besed), je po prevladujoči tematiki poezija v njej povezana s stvarnim svetom sodobnega otroka, ki je ne le igriv in zazrt v lepoto narave, ampak je tudi osamljen (*Domača naloga o molitvi*), nemiren (*Domača naloga o srcu*) in se zaveda minljivosti (*Domača naloga o vrani na poljani*). Podobno temo je zaslediti tudi v pesniški zbirki *Molitvice s stopnic* (2016), ki temelji na izjemno redki tematizaciji otroškega razmišljanja o Bogu, spregovori pa tudi o hvaležnosti, strahu, staranju in medgeneracijskem dialogu – gre za sporočilnost, ki bi zlahka zdrsnila v moraliziranje ali idealizacijo, kar pa se pesniku ne zgodi; njegova razmišljanja tudi niso preabstraktna in dopuščajo mlademu bralcu različne možnosti dialoga s pogosto dvoumnim igrivo-resnim pesniškim besedilom.

Mladinsko pripovedništvo Petra Svetine je podobno njegovi poeziji; spaja stvarno okolje s prvinami nonsensa in lirizma, humor z izročilnostjo (pravljичnimi temami) in jezikovni eksperiment z nevsiljivim etičnim vrednotenjem ravnanj književnih oseb. Slovensko-angleška pripoved *Antonov cirkus* (2008) je postavljena v mestno okolje, v katerem

se sodobnemu dolgčasu z nenavadno cirkuško predstavo, ki je preplet medbesedilnih navezav na pravljice in opero, upreta Anton in lev Leopold. Nonsensna mestna motivika zaznamuje tudi nekatere druge Svetinove pripovedi, npr. *Klobuk gospoda Konstantina* (2007) in *Kako je gospod Feliks tekmoval s kolesom* (2016) – v obeh se moč literarne imaginacije povezuje z izbrušenim občutkom za poetičnost mesta ter poudarja pomen na videz nepomembnih podrobnosti (npr. klobuka ali starega kolesa), prijateljstva in prijaznosti. Tudi v žanrsko mešani zbirki pesmi in kratkih pripovedi *Ropotarna* (2012) je zaznati nonsens kot skupno oblikovno izhodišče: ustvarjalec preoblikuje imena, povezuje črke in številke v besedo, tvori zrcalno besedilo (brati ga je mogoče z dejansko uporabo ogledala), se igra s pravljimi motivi (žaba, princesa, povodni mož) in prikazuje lepoto domišljjskega potovanja tako ljudi kot predmetov skozi prostor in čas. V nonsensni igri je zaznati globljo sporočilnost, npr. pomen umetnosti (*Operni berač*) in ustvarjalnosti, ki se v sodobnem svetu lahko izraža kjerkoli in kakorkoli, tudi v igri drobnih nalepk na sadju (*Pravljica o nalepki*). Zlasti je v zadnjem času avtor prepoznaven po svojih izrazito svojevrstnih nonsensnih zgodbah, v katerih nastopajo nenavadne živali s prav tako nenavadnimi imeni (nilska konja Hubert in Marcel, vodni bivol František gepard Franci itn.). Prvič se take osebe mlademu bralcu predstavijo v knjigi *Modrost nilskih konjev* (2010): v njihovem svetu ni prostora za naglico sodobnega sveta ljudi, nonsensne besedne in zgodbene domislice se povezujejo s poudarjanjem prijateljstva, skrbi za drugega, junaki se čudijo vsemu, kar jih obdaja: modrost bivanja je v tem, da si kdor koli po otroško zastavlja na videz nepomembna (nelogična) vprašanja in skuša nanje z nonsensno »logiko« tudi odgovoriti – zato, da bi v

dialoškem razpredanju vprašanj in odgovorov sobival z nekom, se z njim družil in pogovarjal (kot sporoča zgodba *Kaj je najpomembnejše*): Mimo je prišla zebra Tanami. Na poti iz trgovine je spotoma zavila k prijateljema. »Kaj pa delata?« je vprašala. »Ah, nič,« je rekel Marcel, »samo malo se pogovarja-va.« »To je najpomembnejše,« je rekla Tanami in se jima pridružila. »Isto poetiko izraža tudi zbirka *Kako zorijo ježevci* (2015), v kateri je viden tako jezikovni kot zgodbeni nonsens. Prvi se izraža v dobesednem razumevanju stalnih besednih zvez in v ponavljanju, ki besedam odvzema in hkrati dodaja pomen, npr. »je lahko tudi oposum prometnik Ferdinand, ali prometnik Ferdinand oposum ali Ferdinand oposum prometnik«, drugi v naštevanju, kopičenju in pretiravanju – taka je npr. zgodba *Avtobusna postaja v dvanajstih delih*. Vse te prvine ustvarjajo zanimivo logiko »narobe sveta«, ki bralca nenehno meče iz komunikacijskega lagodja in poudarja živost, presenetljivost in celo izizivalnost jezika kot takega. Samozadostna radost izmišljanja in povezovanja besed v nonsensno lepljenko deluje skladno, notranje povezano in medbesedilno, saj vsebuje več citatov in posrednih navezav na književno izročilo. Ob nenavadnih junakih (oposumu, ježevcu, zobru, hermelinki, nutriji), ki sami po sebi vzbujajo bralčevo radovednost, velja posebej poudariti še zastrto sporočilnost, ki bralcu nevsiljivo sporoča, da je pomembno poudariti komu obisk, biti komu svetilnik, si upati biti kdaj »strašen« kot črček Genadij in si – kar je najpomembnejše, zastavljati izjemno važna vprašanja: Kako treniraš senco? Kako naslikaš prepah? Kako je, če si sredi glasbe kot mravljinec v klarinetu?

Peter Svetina je za svoja besedila prejel več nagrad (od tega trikrat osrednjo slovensko nagrado za mladinsko književnost), kot kakovostnega avtorja ga prepoznavajo literarna kritika, didaktika

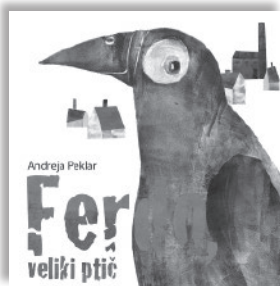
književnosti in literarna veda, saj je praviloma uvrščen v kakovostne učbenike in preglede sodobne slovenske mladinske književnosti. (Prof. dr. Igor Saksida, *Raznovrstnost in komunikativnost mladinskih besedil Petra Svetine*)

Pisatelj **VINKO Möderndorfer**, prejemnik IBBY častne liste 2018 za knjigo *Kit na plaži* (Mladinska knjiga, 2015)

Mladinski roman, ki ga je napisal uveljavljeni pisatelj Vinko Möderndorfer, je humorna pripoved o zelo resni zadevi. Nika, glavni lik romana, je izjemna učenka, ki se ukvarja s številnimi dejavnostmi, vendar je obremenjena z veliko skrivnostjo, ki usmerja vse njene družbene interakcije. *Kit na plaži* je razvojni roman (»bildungsroman«) o najstnikih, osredotočenih na razlike, na strah, da bi bili drugačni in posledično zavrženi v družbi, o pomembnosti sprejemanja sebe in drugih, kar v resnici s(m)o. Ko se razkrije njena skrivnost – da imata brata z downovim sindromom – se izboljša Nikin odnos s sošolci. Ponovno (z)gradi svoje samospoštovanje in, kar je najpomembneje, priznava pomen brata v svojem življenju.

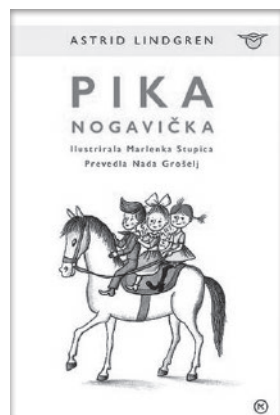
Ilustratorica **Andreja Peklar**, prejemnica IBBY častne liste 2018 za slikanico *Ferdo, veliki ptič* (KUD Sodobnost International, 2016)

Slikanica brez besedila *Ferdo, veliki ptič* je zgodba o drugačnosti in o družbenem položaju drugačnosti. Sprva je velikanska Ferdova velikost uporabna za družbo, kar gre skoraj tako daleč, da ga izkoriščajo, vendar po zadovoljevanju lastne potrebe (popije jezero, da bi potešil svojo žejo), je izobčen.

Slikanica poudarja pomen strpnosti in sprejemanja. Andreja Peklar inventivno poveže serijo prizorov v celoto, katere vizualni jezik usmerja bralca skozi pripoved. Ilustracije, izvedene v monotipih in kolažih, so moderne, edinstvene in izjemno prepričljive tako tehnično kot estetsko. Slikanica mlade bralce nagrajuje s sodobnim vizualnim jezikom, ki ga prepoznavajo kot izjemnega tako slovenski kot mednarodni strokovnjaki.

Prevajalka **Nada Grošelj**, prejemnica IBBY častne liste 2018 za prevod knjige Astrid Lindgren *Pika Nogavička* (Mladinska knjiga, 2015).

Prevod Nade Grošelj je prvi prevod kulnega besedila iz švedskega jezika (prejšnji prevod je nastal iz nemške verzije). Novi prevod *Pike Nogavičke* je povzročil nekaj čustvenih nasprotovanj zaradi kulnega statusa prvega prevoda. Prevod Grošljeve pa je rezultat temeljitega in inovativnega besedilnega pristopa, ki vsebuje mnogo primernejše rešitve

priljubljenih izrazov, kot je bil prejšnji, ki je zvesto sledil nemškemu prevodu. Grošljeva je sledila izvirnemu besedilu tudi v tem, da je prevod, za razliko od prejšnje slovenske različice, napisan v preteklem času. Prihodnje generacije bralcev bodo tako lahko spoznale znamenito junakinjo v bolj natančnem, sodobnem prevodu. (dr. Kaja Bucik Vavpetič)

PRIZNANJA SLOVENSKE SEKCIJE IBBY 2018 PROMOTORJEM MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI IN BRANJA

Podelitev priznanj je bila na Slovenskem knjižnem sejmu, na odru DSP, v petek, 23. novembra 2018. Potekala je na tradicionalni skupni prireditvi Slovenske sekcije IBBY, Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS ter revije *Otrok in knjiga*.

Javni agenciji za knjigo RS smo ob njeni 10-letnici zahvalili za promocijo mladinske književnosti in branja, za vsa prizadevanja na področju knjige in finančno podporo.

JAK

JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS

ob 70-letnici
Pionirske
in mladinskega knjižničarstva

MKL, Pionirski – centru za mladinsko književnost in knjižničarstvo – smo ob 70-letnici Pionirske knjižnice – iskreno čestitali in se zahvalili za neumorno promocijo mladinske književnosti in branja, za strokovno sodelovanje in podporo. Pionirska knjižnica v Ljubljani je bila tudi pobudnica za ustanovitev Slovenske sekcije IBBY, njena sodelavka Tanja Pogačar pa 12 let prva predsednica Sekcije.

Sicer pa je Slovenska sekcija IBBY letos že devetič zapored podelila priznanja za izjemne dosežke na področju promocije mladinske književnosti in branja.

Nagrado Slovenske sekcije IBBY je prejela **Majda Koren** (1960), mladinska pisateljica in učiteljica razrednega pouka na OŠ Spodnja Šiška.

Majda Koren je uveljavljena in nagrajevana slovenska mladinska pisateljica; med najpomembnejše nagrade, ki jih je prejela, sodijo večernica za delo *Eva in kozel* (2006), Levstikova nagrada za delo *Mici iz 2.a* (2011) in nagrada na radijskem natečaju *Lahko noč, otroci*